

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

สภาพปัจจุบัน

การศึกษาเป็นกระบวนการพัฒนาชีวิตมนุษย์และสังคมให้มีคุณภาพมีความเจริญงอกงาม ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญยิ่งในการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืน สามารถพึ่งตนเองได้ และสามารถแข่งขันได้ในระดับนานาชาติ ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 กำหนดหลักการในการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาสังคมไทยให้เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ เพื่อให้คนไทยได้รับโอกาสเท่าเทียมกันทางการศึกษา พัฒนาค้นให้มีการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิตการสร้างสรรค์สังคมแห่งการเรียนรู้ (ดวงกมล สิ้นเพ็ง, 2551, หน้า 6-7) ธรรมชาติให้มนุษย์มีความเป็นเอกัตบุคคล และมีแรงจูงใจที่จะพัฒนาคนให้เต็มศักยภาพ ตามความต้องการขั้นพื้นฐาน มีกระบวนการเรียนรู้ที่ตอบสนองต่อความต้องการของผู้เรียน ให้ผู้เรียนริเริ่มการเรียนรู้ด้วยความคิดสร้างสรรค์ของตน การเรียนรู้แบบนี้ถือว่าเป็นกระบวนการที่ทำให้เกิดการศึกษาดลอดชีวิตขึ้น (ฉันท ชาติทอง, 2554, หน้า 11)

ในยุคปัจจุบัน โลกเป็นยุคไร้พรมแดน คอมพิวเตอร์และเทคโนโลยีสารสนเทศเข้ามา มีบทบาทมากมายหลากหลายมิติในชีวิตประจำวันของมนุษย์ ไม่ว่าจะเป็นการติดต่อสื่อสารผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ต การซื้อขายสินค้าในโลกออนไลน์ ความเจริญก้าวหน้าและการเติบโตอย่างก้าวกระโดดด้านเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ ระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ต (Internet) และเทคโนโลยีการสื่อสาร ได้เปลี่ยนวิถีทางการดำเนินชีวิต การดำเนินธุรกิจ และการสื่อสารของมนุษย์ในสังคมไปอย่างมากมาย งานวิจัยด้านเทคโนโลยีการสื่อสารบ่งชี้ว่า สื่อที่ได้รับความนิยมในแต่ละช่วงเวลาจะมีอิทธิพลต่อความคิดของคนด้วย โดยจะเป็นปัจจัยสำคัญที่กำหนดกรอบความคิดและความเข้าใจในการมองโลกรอบ ๆ ตัวเราด้วย (Eid & Ward, 2009 อ้างถึงใน วิยะดา จูติขนิมมา, 2554, หน้า 150-151)

ด้วยความก้าวหน้าของระบบอินเทอร์เน็ต ก่อให้เกิดเป็นนวัตกรรมใหม่ทางสังคมที่เรียกว่าสังคมออนไลน์ (Online community) หรือ สังคมเสมือน (Virtual community) หรือเครือข่ายสังคมออนไลน์ (Social network) โดยผ่านโปรแกรมสื่อสังคมออนไลน์ (Social media) เป็นสื่อที่แพร่กระจายด้วยปฏิสัมพันธ์เชิงสังคมในโลกออนไลน์ การแพร่กระจายของสื่อทำได้ง่ายขึ้นโดยเกิดจากการแบ่งปันเนื้อหา (Content sharing) เป็นแบบการสนทนาที่สามารถมีผู้เข้าร่วม

ได้หลาย ๆ คน (many-to-many) (ภิเชก ชัยนรินทร์, 2555) สื่อสังคมออนไลน์ (Social media) เป็นช่องทางสำหรับการสื่อสารผ่านเว็บไซต์ที่เปิดโอกาสให้ผู้ใช้สามารถสร้างสรรค์เนื้อหาได้ด้วยตนเอง (ชมรมนักข่าวสายเทคโนโลยีสารสนเทศ, 2553) เครือข่ายสังคมออนไลน์ที่ได้รับความนิยมมากที่สุดในปัจจุบันคือ เฟสบุ๊ก (Facebook) พบว่า ร้อยละ 96 ใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์ ซึ่งเครือข่ายสังคมออนไลน์กลายเป็นกิจกรรมอันดับหนึ่ง เฟสบุ๊กมีผู้ใช้ถึง 200 ล้านคนหากเฟสบุ๊กเป็นประเทศจะเป็นประเทศที่มีประชากรมากเป็นอันดับ 3 ของโลก (วิยะดา จิติมัชฌิมา, 2554, หน้า 151)

ข้อมูลจากโครงการชายด์วอทช์ (Child watch) พบว่าเครือข่ายทางสังคมออนไลน์ชื่อว่า เฟสบุ๊ก มีการเติบโตของจำนวนผู้ใช้อย่างรวดเร็ว จากจำนวนเพียง 1.9 ล้านคนในปี 2552 มาเป็น 67 ล้านคนในปี 2553 โดยคาดว่าจะมีคนใช้จะทะลุ 15 ล้านคนในปี 2555 โดยกลุ่มเยาวชนในช่วงอายุ 18-24 ปีเป็นกลุ่มผู้ใช้เฟสบุ๊กที่ใหญ่ที่สุด คิดเป็นจำนวนเกือบร้อยละ 40 ของผู้ใช้ทั้งหมด (สุนทร ทาช้าย, 2555, หน้า 19)

ปัจจุบันนิสิตมีวิธีการการเรียนรู้ หรือการแสวงหาความรู้ที่แตกต่างไปจากในอดีต ซึ่งเมื่อก่อนการเรียนรู้จะเน้นที่ครูผู้สอนถ่ายทอดบรรยายให้ผู้เรียนฟังและใช้หนังสือตำราเป็นสื่อหลักในการค้นคว้าหาความรู้ แตกต่างไปจากปัจจุบันที่แหล่งทรัพยากรการเรียนรู้มีความหลากหลาย ส่วนใหญ่จะสร้างและเก็บข้อมูลในระบบอินเทอร์เน็ต มีเครื่องมือสำหรับการสืบค้นหาข้อมูลที่เรียกว่า เสิร์ชเอนจิน (Search engine) รูปแบบการติดต่อสื่อสารระหว่างสมาชิกภายในกลุ่มเปลี่ยนไปจากเดิม เมื่อก่อนอาจจะต้องมีการนัดหมาย นัดสถานที่สำหรับการวางแผนการทำงานกลุ่ม ปัจจุบันไม่จำเป็นต้องใช้สถานที่ใช้โต๊ะเพื่อวางแผนการพูดคุยปรึกษาหารือกัน สมาชิกภายในกลุ่มสามารถใช้ระบบการสื่อสารผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ตด้วยสื่อสังคมออนไลน์ได้อย่างสะดวกสบาย

สภาพที่พึงประสงค์

ตามแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2552-2559 จัดทำโดยสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2554 ก. หน้า 29-30) มีเป้าหมายให้คนไทยเป็นคนเก่ง ดี และ มีความสุข มีความรู้เชิงวิชาการและสมรรถนะทางวิชาชีพ ใฝ่เรียนรู้และแสวงหาความรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต ดำรงชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง อีกทั้งมีการส่งเสริมผลิตสื่อการเรียนการสอน หนังสือและตำราที่มีคุณภาพ รวมทั้งสื่ออิเล็กทรอนิกส์ และเนื้อหาผ่านสื่อ (Courseware) เพื่อการศึกษาและเรียนรู้ด้วยตนเอง ซึ่งสอดคล้องกับคำกล่าวที่ว่า “ถ้าระบบการศึกษาไม่สามารถฝึกฝนให้คนมีทักษะในการคิดเรียนรู้ด้วยตนเอง มีความสามารถในการปรับตัว แยกแยะข้อมูลข่าวสารที่หลั่งไหลเข้ามาตลอดเวลา จะไม่มีทางที่จะสร้างคน

และพลเมืองที่มีคุณภาพได้” (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2554 ก, หน้า 7-8) สอดคล้องกับ วิชัย วงษ์ใหญ่ (2542, หน้า 3-4) ซึ่งกล่าวถึงคุณลักษณะของบุคคลที่ต้องการในศตวรรษที่ 21 ต้องมีคุณลักษณะดังนี้ มีความสามารถในการเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง โดยตระหนักถึงความสำคัญของการเรียนรู้ว่าเป็นอริยทรัพย์ในตน รวมทั้งการแสวงหาความรู้ได้อย่างรวดเร็ว

ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในโลกยุคโลกาภิวัตน์ การศึกษาเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาคุณภาพชีวิต พัฒนาประเทศชาติให้มีความเจริญก้าวหน้าสามารถแข่งขันกับอารยประเทศได้ ผู้เรียนจะต้องมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ในศตวรรษที่ 21 ดังนี้ 1) การพึ่งตนเองได้ 2) ความเชื่อมั่นในตนเอง 3) การตัดสินใจด้วยตนเอง 4) การรู้จักตนเอง 5) การเคารพตนเอง 6) การควบคุมตนเอง 7) การยับยั้งชั่งใจตนเอง 8) แรงจูงใจในตนเอง 9) การยื่นหยัดด้วยตนเอง และ 10) การมีวินัยในตนเอง (เชิดศักดิ์ สุภโศภณ, 2554) สอดคล้องกับ บุปผชาติ ทัพพิกรณ์ (2553) กล่าวว่าผู้เรียนจะต้องมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ดังนี้ ต้องมีทักษะการเรียนรู้และการสร้างสรรค์สิ่งใหม่ด้วย อีกทั้งสอดคล้องกับภาคีเพื่อทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 กล่าวว่า นอกเหนือจากการเรียนรู้ในเนื้อหาวิชาแกนแล้ว ผู้เรียนจำเป็นต้องมีทักษะดังนี้ ทักษะด้านข้อมูลและการสื่อสาร ทักษะในการคิดและแก้ไขปัญหา ทักษะการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคล และการชี้นำตนเอง และทักษะในการรู้จักใช้ประโยชน์จากเครื่องมือสมัยใหม่อย่างเช่นเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร (Partnership for 21st Century Skills, 2003)

จากการศึกษาเอกสารผู้วิจัยสามารถสรุปได้ว่า สภาพที่สังคมคาดหวังกับผู้เรียนว่า ผู้เรียนจะต้องใช้ชีวิตในสังคมที่มีลักษณะการเปลี่ยนแปลงทางด้านความรู้อย่างรวดเร็วได้อย่างมีความสุข ควรจะต้องมีทักษะสารสนเทศ สื่อเทคโนโลยี และการสื่อสาร ทักษะในการคิด และแก้ปัญหา ทักษะการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและการชี้นำตนเองรวมถึงผู้เรียนควรจะต้องมีทักษะการเรียนรู้และสร้างสรรค์สิ่งใหม่ และทักษะการใช้ชีวิตได้อย่างมีความสุข ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ปัจจัยต่าง ๆ แล้ว พบว่าการที่ผู้เรียนจะก้าวไปถึงจุดหมายปลายทางของความสำเร็จในเรื่องของการเรียนรู้ต่าง ๆ ได้นั้น ปัจจัยที่มีความสำคัญคือ ทักษะการคิด ซึ่งเป็นทักษะพื้นฐานที่ผู้เรียนทุกคนจะต้องมีในตัวตน ซึ่งสอดคล้องกับ บรรจง อมรชีวิน (2554, หน้า 104) ที่กล่าวว่า ทักษะการคิดมีความสำคัญต่อการเรียนการสอนเป็นอย่างมาก

สภาพปัญหา

โลกยุคโลกาภิวัตน์เชื่อมนานาชาติให้ใกล้ชิดกันมากขึ้น มีการเปลี่ยนแปลงข้อมูลข่าวสารอย่างรวดเร็ว การติดตามข่าวสารการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นตลอดเวลา ย่อมยังประโยชน์ให้แก่บุคคลหรือประเทศให้ก้าวทันโลก ผู้ที่ครอบครองความรู้และเทคโนโลยีได้มากย่อม

ได้เปรียบกว่าผู้อื่น การเรียนรู้ตลอดเวลาจึงเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการดำรงชีวิตและการประกอบอาชีพของทุกคน ปัจจุบันผู้เรียนมีแหล่งการเรียนรู้ต่าง ๆ มากมาย นอกเหนือจากห้องสมุดก็ยังมีเครือข่ายคอมพิวเตอร์ที่เรียกว่าอินเทอร์เน็ต เฉพาะแค่ความรู้ที่กระจายอยู่ในอินเทอร์เน็ตก็มากมายมหาศาล รวมทั้งสามารถเข้าถึงข้อมูลได้อย่างสะดวกรวดเร็ว สามารถเข้าถึงข้อมูลได้ตามที่ผู้เรียนต้องการ เมื่อมีข้อมูลที่เพียบพร้อมแล้วในอินเทอร์เน็ต ทำให้ผู้เรียนส่วนมากเมื่อเข้าถึงข้อมูลได้ก็จะคัดลอกและนำไปใช้ในงานของตนเองด้วยที่ขาดวิเคราะห์และการสังเคราะห์ข้อมูลที่ได้

การสังเคราะห์ข้อมูลมีความสำคัญและจำเป็นอย่างมาก ช่วยให้ผู้เรียนแก้ปัญหาต่าง ๆ โดยไม่ต้องเริ่มจากศูนย์ ผู้เรียนสามารถนำข้อมูลข้อคิดเห็นจากผู้อื่นนำมาใช้ประโยชน์ได้รวมทั้งนำมาผสมผสานกันเพื่อแก้ปัญหานั้น สำหรับข้อมูลที่ได้รับการสังเคราะห์ขึ้นจะเป็นประโยชน์ในการคิดต่อยอดองค์ความรู้ ทำให้ไม่ต้องเสียเวลาเริ่มต้นคิดใหม่ อีกทั้งช่วยให้เกิดการสร้างสรรค์สิ่งใหม่ขึ้น แต่ในสภาพปัจจุบันผู้เรียนน้อยคนที่คิดสังเคราะห์ข้อมูลเพื่อการสร้างผลงานทางวิชาการ การทำรายงานกันกว่าทำให้มีส่งครูและทำให้เสร็จ ๆ ไป

อีกทั้งจากรายงานการวิจัยเรื่องยุทธศาสตร์และพัฒนากำลังคนของประเทศในช่วงการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สอง พ.ศ. 2552-25561 กล่าวว่า กำลังคนที่ผลิตได้นั้นขาดคุณลักษณะทั้งด้านความรู้และทักษะที่จำเป็น เช่น ทักษะด้านการสื่อสารทั้งภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ การใช้คอมพิวเตอร์และความรู้ด้านไอที (IT) ความรู้ด้านการบริหารจัดการความรู้ในการประยุกต์ใช้ตัวเลข/ ทักษะคำนวณขั้นพื้นฐาน เป็นต้น รวมทั้งขาดคุณลักษณะอื่นที่สำคัญ เช่น การคิดวิเคราะห์อย่างเป็นระบบ การแก้ปัญหาในงาน การทำงานเป็นทีม และความรับผิดชอบในงาน (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2554 ก, หน้า 8)

ในสังคมไทยเวลานี้ หนุ่มสาวรุ่นใหม่นอกจากจะมีภาระหน้าที่ต้องทำงานเกี่ยวข้องกับหน้าจอคอมพิวเตอร์อย่างน้อยใช้เวลาวันละ 8 ชั่วโมงแล้ว หลายคนยังมีโลกส่วนตัวกับคอมพิวเตอร์ในสังคมออนไลน์ คนไทยโดยเฉลี่ยอยู่หน้าจอคอมพิวเตอร์สูงขึ้นอย่างต่อเนื่องจากเดิมใช้เวลาเพียง 2-3 ชั่วโมงเท่านั้น ปัจจุบันเฉลี่ยสูงขึ้นเป็น 8-10 ชั่วโมง หมดไปกับการเล่นเกมออนไลน์ การแชทออนไลน์ และล่าสุดกับการเข้าเครือข่ายสังคมออนไลน์ ไม่ว่าจะเป็น Facebook หรือ Hi5 เป็นกิจกรรมที่ทำให้หลายคนให้ความสนใจ (ศักดา อาจองค์, 2554) ซึ่งสอดคล้องกับรายงานการวิจัยของ ศักดิ์นรินทร์ เสือสิทธิ์ (2552, หน้า 39) เรื่องความพึงพอใจต่อการใช้บริการอินเทอร์เน็ตของนักศึกษา พบว่า นักศึกษาส่วนใหญ่ร้อยละ 42.8 ใช้เวลาเล่นเกมจากอินเทอร์เน็ต และใช้สำหรับการติดต่อสื่อสารระหว่างกันร้อยละ 23.4

จากสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นผู้เรียนบริโภคสื่ออย่างขาดวิจารณญาณอาจส่งผลกระทบต่อการจัดการศึกษาได้ ยิ่งจะก่อปัญหาให้สังคมในมุมกว้างหากไม่ได้รับการแก้ไขปัญหานี้ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2554 ค, บทคัดย่อ) ยิ่งพ่อแม่สนับสนุนเด็ก ๆ เข้าสู่สังคมเครือข่ายมากแค่ไหน เด็ก ๆ ก็เริ่มไม่สนใจบุคคลใกล้ตัว ทั้งยังส่งผลถึงบุคลิกภาพที่ไม่เคารพ ไม่ใส่ใจคนรอบข้าง ทำให้เด็กดูเหมือนเป็นคนก้าวร้าว และขาดวินัย ทุกคนจะกดปุ่มกดหน้าจอ และสนใจแต่เครื่องมือสื่อสารของตัวเอง จนลืมนึกถึงคนที่อยู่ใกล้ตัว (จิตรรา คุณภักฐา, 2554) จากผลสำรวจของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) ร่วมกับสำนักวิจัยเอแบคโพล เรื่อง “พฤติกรรมและผลกระทบของการใช้อินเทอร์เน็ต จากกลุ่มเยาวชน” พบว่ามีเด็กและเยาวชนกว่าร้อยละ 53.2 เคยดูสื่อลามก ขณะที่คำว่า “แอบถ่าย” ถูกค้นหามากกว่า 4 ล้านครั้งต่อเดือน ซึ่งนับว่าเป็นปัญหาของเยาวชนไทยที่ใช้อินเทอร์เน็ตในทางที่ไม่มีประโยชน์ (สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ, 2553)

จากสภาพปัญหาที่เกิดขึ้น ผู้เรียนไม่สามารถสังเคราะห์ข้อมูลเพื่อสร้างองค์ความรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ และมีการใช้แหล่งการเรียนรู้ในระบบอินเทอร์เน็ตไม่ประสิทธิภาพเท่าที่ควร ไม่สามารถวางแผนการเรียนรู้ เลือกวิธีการเรียนรู้ การแสวงหาแหล่งการเรียนรู้ หรือเลือกใช้สื่อให้เหมาะสมกับการเรียนรู้ รวมทั้งการไม่ไตร่ตรองลึกลงคิดในการตัดสินใจเลือกข้อมูลที่น่ามาประกอบการเขียนรายงานหรือการตอบข้อคำถามที่ครูกำหนดขึ้น ผู้เรียนไม่มีการตรวจสอบข้อมูลที่ได้จากแหล่งการเรียนรู้อื่น ๆ ผู้วิจัยมีความสนใจในประเด็นปัญหาดังกล่าว จึงได้ออกแบบการวิจัยโดยใช้สื่อสังคมออนไลน์ที่นิสิตใช้เป็นประจำมาเป็นสื่อ เพื่อเป็นแรงกระตุ้นให้นิสิตได้ใช้เป็นสื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน เกิดเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ เพื่อให้ผู้เรียนเกิดทักษะการสังเคราะห์ข้อมูลด้วยตนเอง

ความพยายามในการแก้ไขปัญหา

มีความพยายามนำสื่อสังคมออนไลน์มาใช้ในการเรียนการสอนมากขึ้น บทบาทของคอมพิวเตอร์พกพาส่วนตัว กับสภาพแวดล้อมการเรียนรู้แบบใหม่นี้เด่นชัดมากขึ้น ครูสามารถเปลี่ยนบทบาทของตนเองโดยลดการยืนสอนหน้าชั้นและเปลี่ยนไปเป็นการช่วยชี้นำนักเรียนในการทำกิจกรรมได้มากขึ้น ความสามารถในการติดต่อสื่อสารผ่านระบบเครือข่ายทำให้นักเรียนค้นหาความรู้ได้ด้วยตนเอง สามารถแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับเพื่อนนักเรียนด้วยกันไม่ว่าจะอยู่ใกล้หรืออยู่ไกล (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2554 ข, บทคัดย่อ)

กระทรวงศึกษาธิการ นำโดยกลุ่มเผยแพร่และพัฒนาบุคลากรด้านเทคโนโลยี สำนักเทคโนโลยีเพื่อการเรียนการสอน มีความพยายามนำสื่อสังคมออนไลน์มาแก้ไขปัญหการเรียนโดยจัดทำโครงการ “ก้าวใหม่ของครูไทย ก้าวไกลด้วย Social media” เพื่อให้ครูเข้าถึง

สื่อสังคมออนไลน์ และนำเครื่องมือออนไลน์ที่มีอยู่มาประยุกต์ใช้ในการเรียนการสอนให้เกิดเป็นรูปธรรม เพื่อใช้เป็นช่องทางในการจัดการเรียนการสอนได้อย่างไม่ตกยุค (กระทรวงศึกษาธิการ, 2554)

แนวทางการแก้ปัญหาของผู้วิจัย

จากความนิยมชมชอบการใช้สื่อสังคมออนไลน์เป็นอย่างมากของหมู่นิสิตนักศึกษา จนเกิดปัญหาทางสังคมมากมายตามมานั้น ผู้วิจัยจึงมีแนวความคิดนำสื่อสังคมออนไลน์มาช่วยในการเรียนรู้ของตัวนิสิต อีกทั้งการเรียนรู้อันปัจจุบันเป็นลักษณะการเรียนรู้ด้วยตนเองมากขึ้น ผู้เรียนจะต้องค้นคว้าหาความรู้จากแหล่งต่าง ๆ ด้วยตนเอง เพื่อพัฒนาตนเองก้าวสู่ยุคศตวรรษที่ 21 อย่างมีความสุข จึงเห็นควรดำเนินการวิจัยพัฒนารูปแบบการสอนโดยใช้สื่อสังคมออนไลน์ ร่วมกับการเรียนรู้แบบนำตนเองเพื่อพัฒนาทักษะการสังเคราะห์ข้อมูลให้เกิดขึ้นกับ ผู้เรียนแต่ละคน เพื่อให้สอดคล้องกับการแก้ไขปัญหาดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยมีฐานความเชื่อเกี่ยวกับทฤษฎีต่อไปนี้

การเรียนรู้แบบการนำตนเอง (Self-directed learning) มีจุดมุ่งหมายหลัก คือ ผู้เรียน ได้ศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติมอย่างต่อเนื่อง ถึงแม้ว่าผู้เรียนจะสำเร็จการศึกษาไปแล้วก็ตาม เป็นการเรียนรู้ที่ผู้เรียนรับผิดชอบในการวางแผน การปฏิบัติ และการประเมินผลความก้าวหน้าของการเรียนของตนเอง ดิกสัน (Dixon, 1992 อ้างถึงใน อาชญญา รัตนอุบล, 2545, หน้า 111) โนวอลล์ (Knowles, 1975 b) กล่าวว่า การเรียนรู้แบบการนำตนเอง เป็นกระบวนการที่บุคคลเริ่มวินิจฉัยความต้องการการเรียนรู้ การตั้งจุดมุ่งหมายการเรียนรู้ การพูดคุยกับบุคคลหรือศึกษาจากแหล่งทรัพยากรการเรียนรู้ การเลือกและกำหนดแผนการเรียนรู้ และการประเมินผลการเรียน ฟิชเชอร์ (Fisher, 1999 อ้างถึงใน วัชรา เล่าเรียนดี, 2554, หน้า 5-6) ได้นำเสนอทักษะในการคิดเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ ดังนี้ 1) ทักษะในการจัดการกับข้อมูล 2) ทักษะในการสืบเสาะ 3) ทักษะในการให้เหตุผล 4) ทักษะการคิดสร้างสรรค์ และ 5) ทักษะในการประเมินผล สอดคล้องกับ วัชรา เล่าเรียนดี (2554, หน้า 7) กล่าวถึงทักษะการคิดที่สำคัญมีอยู่ 8 ประการคือ 1) ทักษะการคิดวิเคราะห์ 2) ทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ 3) ทักษะในการคิดสร้างสรรค์ 4) ทักษะในการประเมินผล 5) ทักษะในการคิดแก้ปัญหา 6) ทักษะในการคิดแบบบูรณาการ 7) ทักษะในการคิดไตร่ตรองและสะท้อนความคิด และ 8) ทักษะในการรู้จักการคิดของตนเอง

ศาสตราจารย์ ดร.ศรีศักดิ์ จามรมาน กล่าวถึงแนวโน้มเทคโนโลยีการศึกษาในอนาคต จะมีการใช้เทคโนโลยีเกี่ยวกับสื่อสังคมออนไลน์ (Social media) เป็นเครื่องมือหลัก ในการเรียนรู้ด้วยตนเอง เป็นยุคแห่งเครือข่ายการเรียนรู้เกิดขึ้นได้ทุกหนทุกแห่ง ซอฟต์แวร์สังคม เป็นเครื่องมือช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยตนเอง (นิติตปริญาเอกสาขาวิชาเทคโนโลยีการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา, 2552, หน้า 41)

จากสภาพปัญหาที่เกิดขึ้น อีกทั้งผู้วิจัยตระหนักถึงความสำคัญของการจัดการเรียน การสอนแบบนำตนเองที่น่าจะมีส่วนช่วยให้การพัฒนา รูปแบบการสอนครั้งนี้ เป็นไปตาม ธรรมชาติของผู้เรียนในยุคศตวรรษที่ 21 ที่มีความเกี่ยวข้องกับเทคโนโลยีเป็นอย่างมาก ทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจในการนำสื่อสังคมออนไลน์มาใช้ร่วมกับการเรียนรู้แบบการนำตนเอง เพื่อให้ผู้เรียนเกิดทักษะการคิดเรียนรู้ด้วยตนเอง

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อสร้างรูปแบบการสอนเพื่อพัฒนาทักษะการสังเคราะห์ข้อมูล โดยการเรียนรู้ แบบการนำตนเองผ่านสื่อสังคมออนไลน์ สำหรับนิสิตระดับปริญญาตรี

วัตถุประสงค์รอง

1. เพื่อออกแบบและพัฒนา รูปแบบการสอนเพื่อพัฒนาทักษะการสังเคราะห์ข้อมูล ด้วยการเรียนรู้แบบการนำตนเองผ่านสื่อสังคมออนไลน์
2. เพื่อทดสอบและประเมินประสิทธิภาพรูปแบบการสอนเพื่อพัฒนาทักษะ การสังเคราะห์ข้อมูลด้วยการเรียนรู้แบบการนำตนเองผ่านสื่อสังคมออนไลน์
3. เพื่อรับรองรูปแบบการสอนเพื่อพัฒนาทักษะการสังเคราะห์ข้อมูลด้วยการเรียนรู้ แบบการนำตนเองผ่านสื่อสังคมออนไลน์

คำถามการวิจัย

1. รูปแบบการสอนเพื่อพัฒนาทักษะการสังเคราะห์ข้อมูล โดยการเรียนรู้ แบบการนำตนเองผ่านสื่อสังคมออนไลน์มีองค์ประกอบอะไรบ้าง
2. ประสิทธิภาพของรูปแบบการสอนเพื่อพัฒนาทักษะการสังเคราะห์ข้อมูล โดยการเรียนรู้แบบการนำตนเองผ่านสื่อสังคมออนไลน์อยู่ในระดับใด

กรอบแนวคิดการวิจัย

ปัญหาของการวิจัยนี้คือ ผู้เรียนขาดทักษะการสังเคราะห์ข้อมูลอย่างรอบด้าน เป็นที่ทราบกันดีว่าการศึกษาระดับอุดมศึกษาเน้นให้ผู้เรียนคิดวิเคราะห์สังเคราะห์ด้วยตนเอง สภาพปัจจุบันมีแหล่งการเรียนรู้ที่เอื้อต่อการศึกษากันคว้าต่าง ๆ มากมาย ผู้เรียน มีความสะดวกสบายในการเข้าถึงแหล่งข้อมูลนั้น ๆ เมื่อมีข้อมูลมากมายจนทำให้ผู้เรียน ขาดการสังเคราะห์ข้อมูลที่ได้ เมื่อเข้าถึงแหล่งข้อมูลได้ก็จะดำเนินการคัดลอกโดยทันที

การพัฒนาให้ผู้เรียนเกิดทักษะการสังเคราะห์ข้อมูลนั้น ผู้วิจัยได้ศึกษารูปแบบการจัดการเรียนการสอนหลากหลายรูปแบบ พบว่า การจัดการเรียนการสอนแบบนำตนเอง มีความเหมาะสมกับการพัฒนาทักษะการสังเคราะห์ข้อมูล เนื่องจากเป็นแนวการสอนที่มีการกำหนดวัตถุประสงค์ของการเรียนรู้ การเลือกวิธีเรียนรู้ การแสวงหาแหล่งความรู้ การรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล รวมทั้งการประเมินด้วยตนเอง (ทิตนา แจมมณี, 2551, หน้า 125-126)

จากความนิยมชมชอบการใช้สื่อสังคมออนไลน์เป็นอย่างมาก และมีผู้พยายามนำสื่อสังคมออนไลน์มาใช้ในการเรียนการสอน นำโดยกลุ่มเผยแพร่และพัฒนาบุคลากรด้านเทคโนโลยี สำนักเทคโนโลยีเพื่อการเรียนการสอน กระทรวงศึกษาธิการ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2554) ผู้วิจัยจึงมีแนวความคิดนำสื่อสังคมออนไลน์มาช่วยในการเรียนรู้ของผู้เรียน อีกทั้งการเรียนรู้ในปัจจุบันเป็นลักษณะการเรียนรู้ด้วยตนเองมากขึ้นผู้เรียนจะต้องค้นคว้าหาความรู้จากแหล่งต่าง ๆ ด้วยตนเอง เพื่อพัฒนาตนเองก้าวสู่การเรียนรู้ยุคศตวรรษที่ 21 อย่างมีความสุข

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยและพัฒนา เพื่อสร้างรูปแบบการสอนเพื่อพัฒนาทักษะการสังเคราะห์ข้อมูล โดยการเรียนรู้แบบการนำตนเองผ่านสื่อสังคมออนไลน์ สำหรับนิสิตระดับปริญญาตรี ผู้วิจัยมีความแนวคิดและทฤษฎีที่นำมาสนับสนุนดังนี้

1. การเรียนรู้แบบการนำตนเอง (Self-directed learning) ของ โนลส์ (Knowles, 1975 b) เทรฟฟิงเจอร์ (Treffinger, 1995, p. 327 อ้างถึงใน วิมลรัตน์ จตุรานนท์, 2549, หน้า 15-16) เกียรติวรรณ อมาตยกุล (2545, หน้า 48-49) ทิตนา แจมมณี (2551, หน้า 125-126) และสมบัติ สุวรรณพิทักษ์ (2543, หน้า 7 อ้างถึงใน ฉันท ชาติทอง, 2554, หน้า 137)

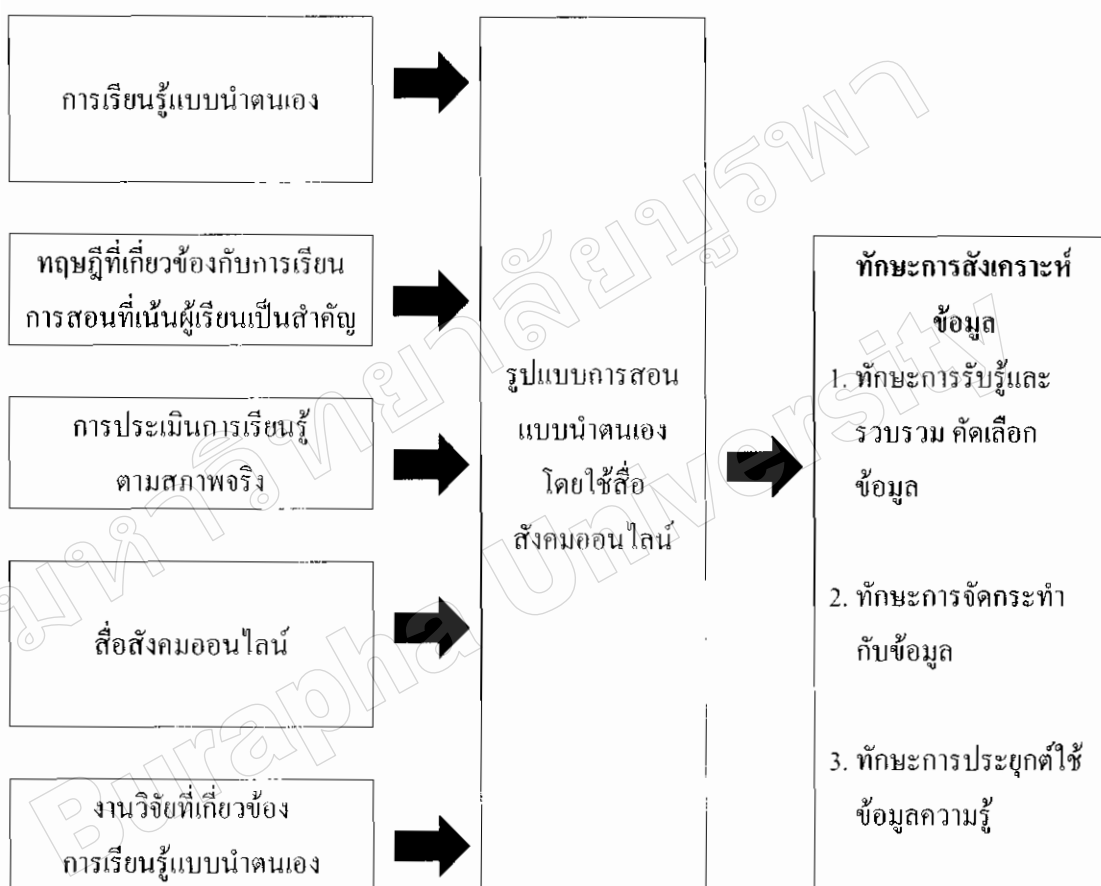
2. ทฤษฎีที่เกี่ยวกับการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ของ ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์ (2553, หน้า 17-45) ทิตนา แจมมณี (2551, หน้า 51-75) บรรจง อมรชีวิน, 2554, หน้า 40-41) อาชัญญา รัตนอุบล (2545, หน้า 121)

3. การประเมินการเรียนรู้ตามสภาพจริง ของ กระทรวงศึกษาธิการ (2546, หน้า 15-16 อ้างถึงใน ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์, 2554, หน้า 101) ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์ (2554, หน้า 104-110) พิมพ์พันธ์ เฉลิมกุลรัตน์ และเพียว ยินดีสุข (2551, หน้า 124)

4. แนวคิดเกี่ยวกับการคิดการสังเคราะห์ข้อมูล ของ สุวิทย์ มูลคำ (2547, หน้า 23-24) เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2549, หน้า 48-68) ทองสุข รวยสูงเนิน (2552 ข, หน้า 14-15) เจมส์ (James, 2005, p. 52 อ้างถึงใน สุคนธ์ สินธพานนท์, วรรรัตน์ วรรณเลิศลักษณ์ และพรรณี

สินธพานนท์, 2555, หน้า 50-51) ฟิชเชอร์ (Fisher, 1999 อ้างถึงใน วัชรภา เล่าเรียนดี, 2554, หน้า 5-6)

5. สื่อสังคมออนไลน์ ของ พิชิต วิจิตรบุญรักษ์ (2554, หน้า 99) เขมณัญญ์ มิ่งศิริ ธรรม (2557, หน้า 72) แสงเดือน ผ่องพุด (2556, หน้า 1-2)

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

ขอบเขตการวิจัย

1. รูปแบบการวิจัยเป็นแบบวิจัยและพัฒนา เพื่อพัฒนารูปแบบการสอนด้วยการเรียนรู้แบบการนำตนเองเพื่อพัฒนาทักษะการสังเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สื่อสังคมออนไลน์
2. ขอบเขตด้านโปรแกรมสื่อสังคมออนไลน์ที่ผู้วิจัยใช้ เป็นสื่อสังคมออนไลน์ที่ได้รับความนิยม คือ เฟซบุ๊ก (Facebook)

3. ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

3.1 ประชากรที่ใช้ในการศึกษา เป็นนิสิตระดับปริญญาตรี คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา ที่ลงทะเบียนเรียนรายวิชา 400307 ทักษะการวิเคราะห์เนื้อหาข้อมูลเทคโนโลยีสารสนเทศ ภาคเรียนต้น ปีการศึกษา 2557 จำนวน 272 คน

3.2 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา เป็นนิสิตระดับปริญญาตรี คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา ที่ลงทะเบียนเรียนรายวิชา 400307 ทักษะการวิเคราะห์เนื้อหาข้อมูลเทคโนโลยีสารสนเทศ ภาคเรียนต้น ปีการศึกษา 2557 จำนวน 35 คน

4. ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย

4.1 ตัวแปรอิสระ

4.1.1 รูปแบบการสอนแบบนำตนเองโดยใช้สื่อสังคมออนไลน์

4.2 ตัวแปรตาม

4.2.1 ทักษะการสังเคราะห์ข้อมูล

นิยามศัพท์เฉพาะ

รูปแบบการสอน หมายถึง ลักษณะของการจัดการเรียนการสอนที่จัดขึ้นอย่างเป็นระบบ โดยมีการจัดกระบวนการเรียนการสอนด้วยวิธีการเรียนรู้แบบการนำตนเองร่วมกับการใช้สื่อสังคมออนไลน์เพื่อพัฒนาทักษะการสังเคราะห์ข้อมูล

การเรียนรู้แบบการนำตนเอง หมายถึง กระบวนการเรียนการสอนที่แสดงออกถึงการวินิจฉัยความจำเป็นในการเรียนรู้ การกำหนดความจำเป็นของการเรียนรู้ การระบุแหล่งทรัพยากรสำหรับการเรียนรู้ การคัดเลือกและการใช้กลยุทธ์การเรียนรู้เหมาะสมกับตนเอง และการประเมินผลการเรียนรู้ของตนเอง (Knowles, 1975 cited in Smith, 1996, pp. 2-3)

สื่อสังคมออนไลน์ หมายถึง รูปแบบการสื่อสารข้อมูลที่เข้าถึงผู้เรียนได้ทุกสถานที่ได้ทุกเวลาโดยใช้เทคโนโลยีคอมพิวเตอร์และเทคโนโลยีสื่อสาร และโปรแกรมสื่อสังคมออนไลน์ที่ได้รับความนิยม นำมาใช้ในการศึกษาวิจัย คือ เฟซบุ๊ก

นิสิตระดับปริญญาตรี หมายถึง ผู้เรียนที่สังกัดคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา ที่ลงทะเบียนเรียนรายวิชา 400307 ทักษะการวิเคราะห์เนื้อหาข้อมูลเทคโนโลยีสารสนเทศ ภาคเรียนต้น ปีการศึกษา 2557

ทักษะการสังเคราะห์ข้อมูล หมายถึง การคิดหลอมรวมสิ่งต่าง ๆ เข้าด้วยกันอย่างกลมกลืน เพื่อให้ได้สิ่งใหม่โดยผู้เรียนต้องผสมผสานใช้ทักษะย่อยต่าง ๆ ดังนี้ 1) ทักษะการรับรู้และรวบรวม/คัดเลือกข้อมูล (Gathering information) 2) ทักษะการจัดกระทำข้อมูล (Processing

information) และ 3) ทักษะการประยุกต์ใช้ข้อมูลความรู้ (Applying information) (สุวิทย์ มูลคำ, 2547, หน้า 23-24; เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์, 2549, หน้า 48-68; ทองสุข รวยสูงเนิน, 2552 ข, หน้า 14-15; James, 2005. p. 52 อ้างถึงใน สุคนธ์ สิ้นทพานนท์ และคณะ, 2555, หน้า 50-51)

ซึ่งมีองค์ประกอบย่อยดังนี้

1. ทักษะการรับรู้และรวบรวม/ คัดเลือกข้อมูล หมายถึง ความสามารถในการกำหนดเป้าหมาย การรวบรวมข้อมูล และการเลือกข้อมูลมาใช้
2. ทักษะการจัดกระทำข้อมูล หมายถึง ความสามารถในการจำแนกข้อมูล การเปรียบเทียบข้อมูล การจัดกลุ่มข้อมูล การตีความ การแปลความ และการให้เหตุผล
3. ทักษะการประยุกต์ใช้ข้อมูลความรู้ หมายถึง ความสามารถในการนำข้อมูลไปปรับใช้ ความสามารถในการแก้ไขปัญหา และการคิดสร้างสรรค์